

Avoimissa oppimisympäristöissä aktiiviseksi kansalaiseksi –kehittämishojelman hanketoiminnan verkkonäkyvyys

*Johanna Sommers-Piironen
Tampereen yliopisto, TRIM*

Vipuvoimaa
EU:lta
2007–2013

 Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Avoimissa oppimisympäristöissä aktiiviseksi kansalaiseksi -kehittämishojelman hanketoiminnan verkkonäkyvyys

Tässä kartoituksessa on selvitetty Aktiivi-verkoston 28 hankkeen ja 10 osahankkeen (AVO1, AVO2) verkkoviestinnän käytäntöjä sekä hanketoiminnan näkyvyyttä verkossa. Lähtökohtana selvitystyössä oli se, mitä tietoa ulkopuolinen hankkeista löytää ja saa etsiessään hankkeen nimellä. Kartoituksella lähdettiin hakemaan vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

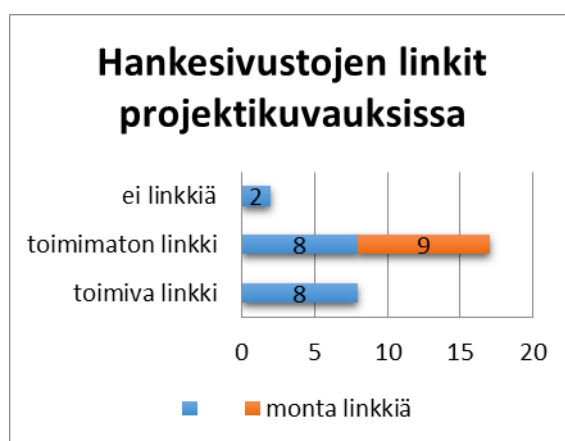
- Mitä tietoa hankkeista löytyy? Missä tietoa on saatavilla? Mikä on tiedon ajantasaisuus?
- Miten hankkeita ja niiden tuloksia on verkossa esitelty? Mitä foorumeita ja kanavia on käytetty?
- Millaiset viestinnän muodot painottuvat Aktiivi-verkostossa?
- Miten hankkeiden sivustoilla näkyy osallistaminen ja toimiminen avoimissa oppimisympäristöissä?

Hankkeiden verkkonäkyvyyden ja viestintäkäytäntöjen kuvauksen lisäksi kartoitustulosten ja havaittujen haasteiden pohjalta on pyritty löytämään hyviä käytäntöjä sekä luomaan näkemystä toimivasta ja osallistavasta hanketoiminnan verkkoviestinnästä työkaluksi tulevalle hankesuunnittelulle. Johtopäätösten osalta on etsitty vastausta kysymyksiin:

- Missä muodossa ja miten hanketietoa olisi hyvä verkossa jakaa, jotta se olisi hyvin löydettävissä sekä käytettävissä myös hankkeen päättymisen jälkeen?
- Millaisia asioita hankkeen verkkoviestinnässä olisi hyvä huomioida?

Verkosta löytyvä tieto hankkeista

Kartoitus hankkeiden verkkosivuista käynnistyi tiedonhaualla Aktiivi-hankkeiden projektikuvauksista Rakennerahastotietopalvelussa (Kaavio 1). Kahdesta projektikuvauksesta ei löytynyt lainkaan linkkiä hankesivulle (esiselvitys ja tukihanke). Lopuista 26 projektikuvauksesta vain kahdeksan linkki hankesivustolle toimi moitteetta. Yhdeksään projektikuvaukseen oli merkitty peräkkäin useampi linkki hanketoiminnan sivustoille, mutta sivupohja tuki ilmeisesti vain yhtä linkkiä, koska nämä linkkikokoelmat eivät suoraan klikatessa avautuneet. Vanhentuneita tai muuten toimimattomia linkkejä oli kahdeksassa projektikuvauksessa.

Kaavio 1. Hankesivujen linkitykset
Rakennerahastopalvelun projektikuvauksissa

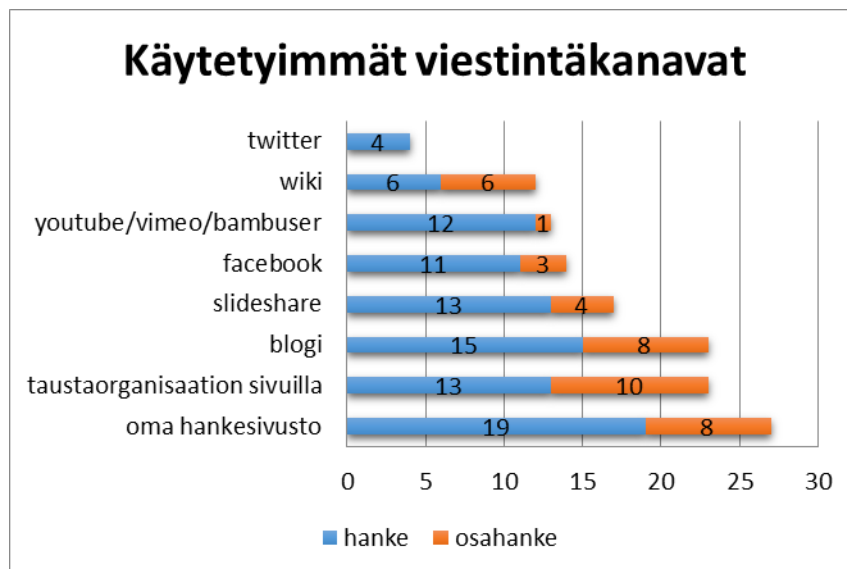
Tiedonhaku jatkui projektikuvauksista löytyneiden verkkosivustojen ja niiden sisältämien linkkien tarkastelulla sekä Google-tiedonhaualla hankenimien perusteella. Kävi pian ilmi, että hankkeista on hyvin eri tavoilla tietoa löydettävissä.

Kahdesta hankkeesta (esiselvitys ja tukihanke) ei löytynyt Rakenerahastotietopalvelun lisäksi tietoa muualta verkosta. Joidenkin hankkeiden tietoja oli hävinnyt taustaorganisaatioiden verkkosivumuutosten yhteydessä. Yhden alle vuosi sitten päättyneen hankkeen sivuston domain oli päässyt jostain syystä vanhentumaan, mutta projektikuvauksen perusteella hakemalla verkosta löytyi kuitenkin hankkeessa tehtyä. Yhdestä toisesta hankkeesta löytyi tämän kartoituksen puitteissa vain yksi video sekä yksi julkaisu/oppimateriaali. Näiden lisäksi kolmesta hankkeesta löytyi varsin niukasti tietoa, lähinnä lyhyt hankekuvaus sekä mahdollisesti loppuraportti pdf-muodossa.

Noin kahdesta kolmasosasta hankkeita sekä kaikista AVO-osahankkeista löytyi verkosta varsin hyvin tietoa. Oli hankkeita, joissa oli systemaattisesti koottu hankeverkostossa keskusteltua, tehtyä ja tuotettua yhteen paikkaan. Hyvinä esimerkkeinä tästä voisi mainita *AVO-hankkeet* sekä *Tietotaitotalkoot*. Aktiivisten, tuotteliain tai monien toimijoiden yhteishankkeiden haasteeksi näytti nousevan tiedon hajautuminen verkon erilaisille foorumeille. Kun sosiaalisen median kanavia käytetään monipuolisesti ja lukuisten toimijoiden verkostoissa, osa hankkeissa tuotetusta tiedosta saattaa jäädä muusta hanketiedosta irralliseksi verkkoon ja olla siten hankalasti löydettävissä. Kartoituksessa kävi esimerkiksi ilmi, että ainakin 17 hankkeen verkkoviestinnässä oli hyödynnetty SlideShare-palvelua, mutta vain kolmessa oli käytetty hankkeen tai sen tuotoksen nimeä julkaisijan käyttäjätunnuksena (Tietotaitotalkoot, AKTIIVI, digma_virtuaali-amk). Muista hankkeista kertovia sisältöjä löytyi erikseen hakemalla yksittäisten henkilöiden käyttäjätunnusten alta, mutta osa hankkeissa tuotetuista sisällöistä saattoi haussa jäädä juuri tästä syystä löytämättä.

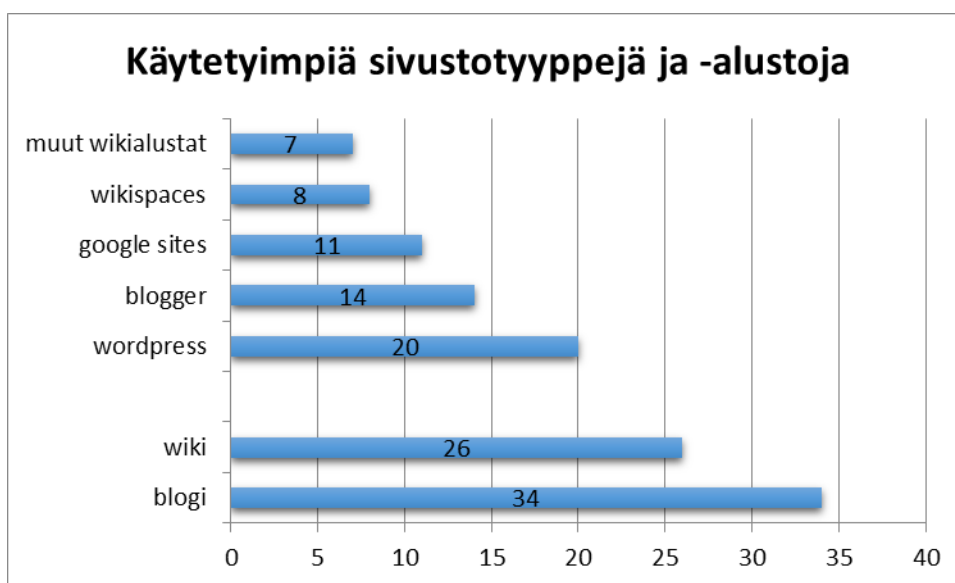
Hankkeiden verkkoviestinnän foorumit

Hankkeiden keskeisimmät viestintäkanavat verkossa olivat omat hankesivustot sekä hankkeiden esittelyt taustaorganisaatioiden omilla verkkosivuilla (Kaavio 2). Itsenäiset hankesivustot oli useimmiten toteutettu blogin muodossa tai muulla tavalla blogialustaa, useimmiten WordPressiä, hyödyntäen. Monessa hankkeessa erilaisille wikisivustoille oli koottu kehittämistyössä tuotettuja sisältöjä ja toimintamalleja, esimerkiksi julkaisuja, opetusmateriaaleja, pedagogisia malleja sekä opettajien verkostoitumista tukevia resursseja. Joissakin hankkeissa tai osahankkeissa oli käytössä useampia blogeja tai wikejä, esimerkiksi *Mobiilisti*-hankkeessa sekä useammassa *AVO-hankkeessa*.

Kaavio 2. Käytetyimmät verkkoviestinnän kanavat hankeverkostossa

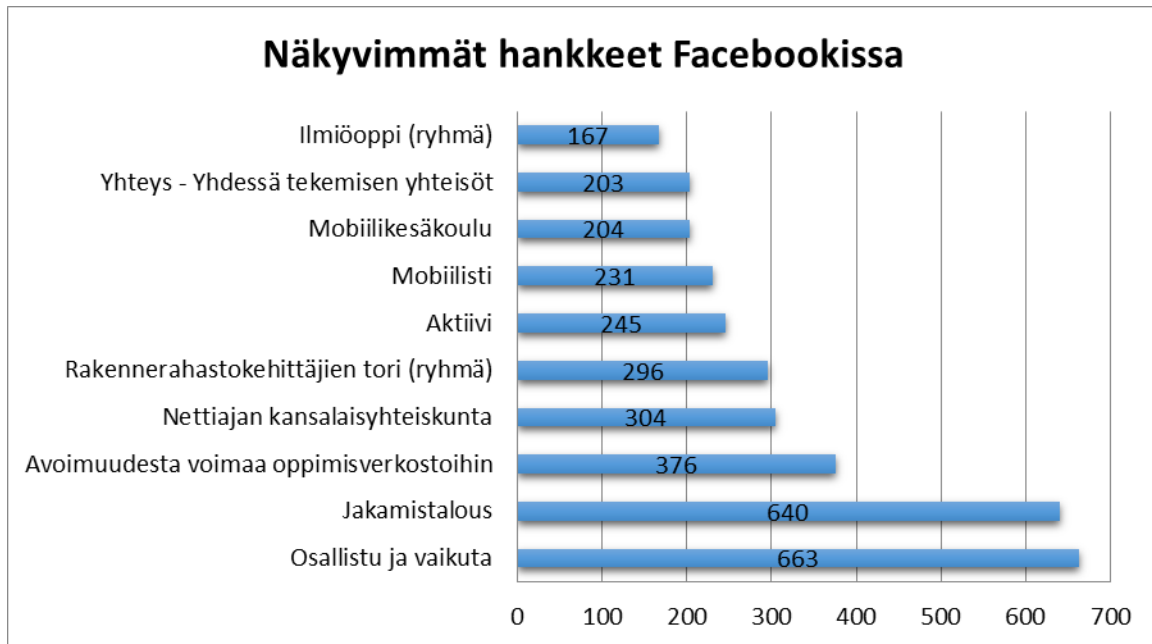
Erilaisia blogeja ja wikejä hankkeissa tuotettiin ja ylläpidettiin runsaasti (Kaavio 3). Yleisin käytetty julkaisualusta blogeissa oli WordPress, jota käytettiin myös monen hankesivuston alustana. Wikityyppisiä sivustoja oli tuotettu paljon Googlen sivustotyökalulla (Sites) sekä Wikispaces-alustalle. Blogien ja wikien lisäksi hanketietoa jaettiin monilla muilla sosiaalisen median kanavilla, kuten SlideSharella, Facebookissa ja Twitterissä sekä videoina. Kuudella hankkeella oli oma YouTube-kanava, yhdellä YouTube-soittolista, yhdellä Vimeo-kanava sekä kolmella Bambuser-kanava. Verkostoitumisen ja viestinnän tueksi kolmessa hankkeessa käytettiin Ningiä. Muita yksittäisiä tai varsin vähän hankkeissa käytettyjä palveluja tai ympäristöjä olivat Elgg, Mahara, Yammer, LinkedIn, Diigo, Issuu, Scoop.it, Peda.net, Google+ , Delicious, Instagram sekä Picasa.

Kaavio 3. Käytetyimmät sivustotyyppit ja verkkopalvelualustat hankesivustoilla

Hankeverkostosta selvästi monikanavaisin viestijä on ollut *Mobiilisti*-hanke, joka on hyödyntänyt verkkonäkyvyydessään aktiivisesti ainakin omaa hankesivustoa, blogeja, wikejä ja Google-sivustoja, SlideSharea, Twitteriä, Facebookia ja YouTubea. Muita monipuolisesti verkossa näkyviä hankkeita ovat olleet *AVO1*- ja *AVO2*-hankkeet (jälkimmäisistä erityisesti *Toimikas*, *Nettikansa* ja *3DM*) sekä *Tietotaitotalkoot*. Facebookissa laajimman seuraajakunnan ovat onnistuneet kokoamaan *Järjestöt lähidemokratian tukena Osallistu ja vaikuta* -sivullaan sekä *Nettiajan kansalaisyhteiskunta* teemasivullaan Jakamistalous (Kaavio 4). Myös *Mobiilisti*-hanke on kahdella Facebook-sivullaan yhteensä tavoittanut paljon ihmisiä.

Aktiivi-koordinaatiohankkeiden (Aktiivi ja AktiiviPlus) näkyvyys muiden hankkeiden sivustoilla oli vähäistä, taustaorganisaatioiden hanke-esittelysivuilta linkityksiä Aktiiviin ei löytynyt lainkaan. Kuuden hankkeen blogista tai omilta hankesivuilta löytyi linkki Aktiivi-hankeeseen ja vain kahden hankkeen sivuilta AktiiviPlus -hankeeseen. Muut hankkeet sen sijaan näkyvät Aktiivin sivustoilla ja foorumeilla sekä hanke-esittelyinä ja linkkeinä hankesivuille että blogipostauksina hankkeisiin liittyvistä asioista. Aktiivin Facebook-sivulla kerrotaan verkoston tapahtumista monta kertaa kuukaudessa.

Kaavio 4. Facebookissa laajimman näkyvyyden saavuttaneet hankesivut tai -ryhmät.

Huomioita hankkeiden verkkoviestinnästä

Päiväkirjamainen ja keskusteleva tapa kertoa hankkeesta ja sen toiminnasta oli Aktiivi-verkostossa yleinen. Lähes yhtä yleistä oli kuitenkin kertoa hankkeesta perustiedot lyhyesti myös taustaorganisaation verkkosivuilla. Paras ja monipuolisin tieto hankkeen toiminnasta, tapahtumista, tuotetuista sisällöistä ja materiaaleista sekä hankkeen tuloksista löytyi kuitenkin blogeista sekä hanke- ja kehittämistietoa erityisesti kokoavista wikeistä. Helpoimmin kokonaiskuvaa hankkeen tuottamasta tiedosta sai wikeistä sekä sellaisista blogeista, joiden artikkeleissa oli käytetty tunnisteita ja asiasanoja ja blogiarkisto artikkeleista oli näkyvissä.

Blogien sisällön tuottamisesta ja päivittämisestä vastasi joissain hankkeissa 1-2 ihmistä, toisissa taas isompi yhteisö. Useamman kirjoittajan voimin tuotiin esiin hankkeiden erilaisten toimijoiden näkökulmia. Osa hankkeissa käytetyistä blogeista oli tarkoitettu rajatumman tehtävän tai työryhmän työkaluksi tai viestintävälineeksi, mikä vaikutti niiden sisältöön. Osassa hankkeista tavoitteena oli tukea nimenomaan toimijoiden verkostoitumista, osaamisen jakamista sekä uusien toimintamallien yhteisöllistä kehittämistä. Näissä hankkeissa blogi- ja wikityöskentely muodostuikin monipuoliseksi ja aktiiviseksi. Tällaisissa hankkeissa viestintä on jatkunut verkkofoorumeilla myös varsinaisen hankkeen päättymisen jälkeen.

Valtaosaa blogeista päivitettiin säännöllisesti ja aktiivisesti hankkeen aikana. Vain muutamassa blogissa oli koko hankkeen ajalta alle 10 julkaisua. Suurinta osaa hankesivuista on tuotettu aktiivisesti hankkeen ajan, mutta sen jälkeen on ollut hiljaista. Kuitenkin monissa hankkeissa, joissa on luotu verkostoja ja tuotettu yhteisöllisesti toimintamalleja tai verkkomateriaaleja sekä käytetty monipuolisesti sosiaalista mediaa verkostojen luomiseen ja toimintaan, verkoston toiminta näyttäisi jatkuvan varsinaisen hankkeen jälkeenkin. Esimerkiksi AVO- ja Mobiilisti-hankkeiden blogeihin, wikeihin ja Facebook-sivuille on tuotettu edelleen uutta sisältöä. Myös Osallistuja ja vaikuta -sivu Facebookissa jatkaa hankkeessa tehtyä työtä Osallistu.fi -portaalin tukena.

SlideShare, Facebook ja videot ovat blogien ja wikien jälkeen eniten hyödynnetyt verkkoviestinnän kanavat hankkeissa. Videoita ja SlideShare-esityksiä ei hankkeiden muilla sivustoilla tuoda kuitenkaan välttämättä

kovin näkyvästi esiin. Niitä voi löytää esim. blogikirjoituksista ja toimintamallia tai hanketta esitteleviltä alasivuilta. Tietotaitotalkoiden hankesivustolla hankkeen erilaiset tuotokset ja julkaisut, myös videot, on listattu helposti löydettävästi omille sivuilleen. Myös AktiiviPlus -hankkeen sivustolta löytyy videoita avoimista oppimisympäristöistä ja käytännön menetelmistä, kun osaa etsiä. Näitä YouTube-videoita ei jostain syystä löytynyt kuitenkaan AktiiviPlus -hankkeen julkiselta YouTube-kanavalta. Kartoituksen jälkeen tilanne on korjattu ja videot löytyvät nyt hankkeen päättyessä myös YouTubesta.

Hankkeiden verkkosivustoilla esiintyi monenlaisia tapoja osallistaa ihmisiä ja tukea toimintaa avoimissa oppimisympäristöissä. Keskeisimmät osallisuuden muodot liittyivät tiedon saamiseen, jakamiseen ja tuottamiseen, ideointiin ja suunnitteluun sekä toimintaan erilaisissa tapahtumissa ja kohtaamisissa niin verkossa kuin paikallisesti kasvotusten. Joidenkin sivustojen tarkoituksena on ollut nimenomaan ohjata, tukea ja opastaa kansalaisia erilaisille osallistumisen foorumeille ja vaikuttamisen tapoihin.

Valtaosa hankesivuista mahdollistaa monipuolisen tiedonsaamisen hankkeiden teemoista, toiminnasta ja tapahtumista sekä tuloksista. Monilla hankesivustoilla vierailijaa autetaan myös löytämään sopivan ja tarpeellisen tiedon lähteille kokoamalla ja linkittämällä sivustolle tietoa oman toiminnan lisäksi muista teemaan liittyvistä toimijoista ja hankkeista. Joiltakin sivustoilta löytyy avoimia, kohderyhmälle suunnattuja kyselyjä hanketeemoista. Kyselyiden tuloksia ei kuitenkaan välttämättä tuoda selkeästi esiin. Ainakin yhdellä sivulla on käytetty kysymys-vastaus -palstaa, jossa on voinut kysyä muun muassa mediatuottamiseen liittyvistä asioista. Kysymykset vastauksineen ovat sivustolla kaikkien luettavissa. Vastaavasti yhdellä sivustolla käyttäjiä osallistetaan sivuston kehittämiseen pyytämällä palautetta olemassa olevasta verkkosivustosta, toiveita kiinnostavista teemoista julkaistavaksi sekä vinkkejä uusista sisältöyötteistä, joita sivustolle voisi linkittää verkostoitumista ja avoimien resurssien jakamista helpottamaan.

Hankkeissa paljon käytetyt blogisivustot mahdollistavat julkaisujen kommentoinnin, mutta sitä on hyödynnetty melko vähän. Keskustelun ja yhteisöihin osallistumisen verkkofoorumeiksi hankkeissa on valittu pääasiassa muita sosiaalisen median työkaluja, kuten esimerkiksi Facebookin sivut ja ryhmät, Ning, Yammer tai Twitter. Joillakin verkkosivustoilla osallisuuden tunnetta luodaan käyttämällä osallistavaa puhetapaa. Blogin tekstit ja niissä esiteltävät tapahtumat ja toiminta kohdistetaan puhuttelulla suoraan lukijalle, toiminnasta mahdollisesti kiinnostuneelle käyttäjälle, ja tätä innostetaan toimintaan mukaan. Monilla verkkosivuilla esitetään avoimia kutsuja hankkeen tapahtumiin ja toimintaan. Paikasta riippumaton osallistuminen mahdollistetaan verkossa avoimilla webinaareilla ja videomuotoisilla livelähetyksillä. Useimmiten webinaarit ja livelähetykset on katseltavissa tallenteina verkkosivuilta vielä jälkikäteen.

Joillakin verkkosivuilla annetaan apua ja tukea helpottamaan osallistumista, omaa toimintaa ja itseilmaisua verkossa. Hankkeissa on esimerkiksi tuotettu verkkosivuille tuki- ja opetusmateriaalia verkkotyökalujen ja ohjelmien käyttöön vapaasti kaikkien saataville. Monet verkkomateriaaleista on tuotettu yhteisöllisesti verkossa osallistamalla eri toimijoita tekemiseen sekä hyödyntämällä wiki- tai Google-työkaluja. Osa hankkeiden blogeista tai wikeistä on toiminut tällaisen yhteisöllisen tuottamisen alustana.

Johtopäätöksiä eli hyviä käytäntöjä ja eväitä tulevaan

Aktiivi-verkoston erilaisten hankesivustojen ja foorumien tarkastelun perusteella vaikuttaa siltä, että yhteisöllinen tekeminen useiden toimijoiden voimin sekä verkon rikas hyödyntäminen kaikessa toiminnassa tuottavat hyvää näkyvyyttä ja monipuolista sisältöä hankkeista. Verkostoituminen ja erilaisten toimijoiden osallistaminen hankkeen toimintaan, tiedon tuottamiseen ja sen näkyväksi tekemiseen sekä jakamiseen näyttäisi tuottavan lisäarvoa hankkeen verkkoviestinnälle. On hyvä, että hankkeesta löytyy 'digitaalisia jalanjälkiä' verkosta.

Perustietoa hankkeista on hyvä löytyä sekä taustaorganisaation verkkosivuilta että omilta hankesivustoilta niin hankeaikana kuin sen jälkeenkin. Hankkeen jälkeen organisaation sivuille kannattaa kirjata tiivis kiteytys hankkeesta tavoitteineen, toimijoineen ja tuloksineen sekä linkitys hankkeen omille sivuille, joiden avulla voi tarkemmin perehtyä hankkeessa tehtyyn ja tuotettuun sisältöön. Kartoituksen perusteella käytäntö verkoston hankkeissa on ollut kirjava tässä suhteessa. Monilla sivuilla perustiedot hankkeesta ovat jääneet suunnitelma- tai toteutusvaiheeseen, eikä toiminnan tuloksia ja mahdollisia tuotoksia ole hankkeen jälkeen enää päivitetty organisaatioiden sivuille. Hankkeen päättyessä onkin hyvä raportointien yhteydessä tarkistaa, että perusviestintäkanavien tiedot hankkeesta ovat ajan tasalla.

Organisaatiosivujen lisäksi hankkeilla on syytä olla omat hankesivustot, jotka kokoavat hankkeen kaiken viestinnän, toiminnan ja tulokset yhteen paikkaan. Aktiivisissa hankeverkostoissa syntyy monipuolista osaamista, kokemuksia ja uusia käytäntöjä. Blogit, wikit, Facebook ja erilaiset sisällönjakamispalvelut ovat hyviä foorumeita kokemusten ja tehdyn jakamiseen niin hankkeen toimijoiden kesken kuin myös ulkopuolisten samoista teemoista kiinnostuneiden kanssa. Hankkeissa voidaankin käyttää monipuolisesti useita erilaisia verkkokanavia ja foorumeita viestinnällisestä tarpeesta ja hankkeen osallistamistavoitteista riippuen. Eri sisältövirtojen kokoaminen yhteen on kuitenkin tärkeää, jotta verkossa hajallaan oleva tieto on helposti löydettävissä. Tuotetun sisällön kokoamista hankesivustolle ja ylipäänsä sen löytämistä verkosta helpottaa se, että sisältöjä pyritään tuottamaan eri palveluissa suoraan hankkeenimellä eikä yksittäisten henkilöiden käyttäjätunnuksilla. Toiminta hankkeenimellä lisää myös hankkeen näkyvyyttä verkossa sekä auttaa erottumaan toiminnassa ja sisällöntuottamisessa muista hankkeista ja toimijoista.

Toimivia, tietoa ja tuotettua sisältöä hyvin kokoavia hankesivustoja tässä verkostossa ovat olleet aktiivisesti käytetyt blogit ja wikit. Kokonaiskuvan saamista hankkeesta sekä yksittäisten tietojen ja toimintojen löytymistä hankesivustolta helpottaa, jos näiden sivustojen rakenne ja navigointi on sisällöllisesti teemoiteltu ja ulkopuolista ajatellen selkeästi jäsennelty. Jos käytetään blogialustaa hankesivustona, on päiväkirjanomaisten artikkelien rinnalla hyvä käyttää myös sivuja sekä asiasanoja ja tunnisteita jäsentämään hankkeen toimintaa ja tuotoksia. Hankkeen päättyessä voidaan esimerkiksi blogisivuille kirjata keskeisimmät toiminnot, tapahtumat, koulutukset, tuotokset ja julkaisut, joista voi sitten tarkemmin etsiä tietoa blogiartikkeleista.

Verkkoon ja verkossa tuotetun sisällön lisäksi hankkeissa syntyy yleensä myös painettuja tai muuten julkaistuja kirjallisia tuotoksia, esimerkiksi raportteja, tutkimusartikkeleita, oppimateriaaleja tai opinnäytetöitä. Monet hankkeet saavat toiminnastaan myös muiden tuottamaa medianäkyvyyttä joukkoviestinnässä. Tämän verkoston hankesivustoilta löytyi selkeitä ja hyviä listauksia hankkeiden omista julkaisuista, mutta medianäkyvyyttä oli koottu vain muutaman hankkeen sivustolle. Julkaisujen ja mahdollisen medianäkyvyyden lisäksi hanketoimintaa kokoavalle sivustolle kannattaa koota *Löydät meidät myös täältä* -linkkilista kaikille hankkeen käyttämille foorumeille ja kanaville.

Hankkeiden verkkoviestintää kannattaa suunnitella monipuolisesti jo hankkeen valmisteluvaiheessa. Hankkeen verkkoviestinnän muotojen suunnittelussa on hyvä miettiä, millaista vuorovaikutusta ja eri toimijoiden osallisuutta ja toiminnallista panosta hankkeessa tavoitellaan ja sen perusteella valita tarkoituksenmukaisimmat työkalut ja foorumit toimintaan sekä tiedon tuottamiseen ja jakamiseen. Aktiivisessa, osallistuvassa ja osallistavassa hankkeessa tietoa tulee syntymään paljon ja usein hajalleen verkkoon. Hankkeen alusta alkaen on hyvä tietoisesti lähteä rakentamaan viestintäympäristöä, joka auttaa kiinnostuneen ajantasaisen hanketiedon lähteille sekä hankkeen aikana että sen jälkeen.

LIITE

Aineistoa

Aktiivi-hankkeiden projektilistaus Rakennerahastotietopalvelussa

<https://www.eura2007.fi/rrtiepa/projektilista.php?rahasto=ESR&ps=VA&la=3&dp=35>

Hankesivustoja

AKTIIVI - Avoimissa oppimisympäristöissä aktiiviseksi kansalaiseksi -koordinointihanke

<https://elgg.mcampus.fi/aktiivi/>

<http://some.lappia.fi/blogs/aktiivi/>

<https://twitter.com/aktiivihanke>

<http://vimeo.com/user3050157>

Tietoyhteiskunnan tilat ja sisällöt

<https://ttstyt.wordpress.com/>

<http://mediamajakouvola.blogspot.fi/>

<http://www.hamewiki.fi/wiki/Etusivu>

<http://bambuser.com/channel/mediamaja>

Saamenkielen ja -kulttuurin virtuaalinen kehittämis- ja oppimisympäristö - VUOSTTAS LÁVKI

http://www.boazu.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=132&Itemid=147

AVO1 -Avoimet verkostot oppimiseen

<http://www.eoppimiskeskus.fi/avo>

<http://blogiipas.blogspot.fi/>

<http://somehanketyossa.wikispaces.com/home>

<http://opeverkostot.wikispaces.com/home>

<http://www.slideshare.net/eOppimiskeskus>

<http://somenlukiokurssi.wikispaces.com/home>

<https://sites.google.com/site/avomobiiliipas/home>

<http://coss.fi/2009/07/27/educoss/>

<http://educoss.blogspot.fi/>

<http://blogi.sometu.fi/>

<http://www.sometu.fi/>

<http://vinkkiverkko.wikispaces.com/>

<http://sometu.wikispaces.com/>

<http://peda.net/veraja/kotka/vinkkiverkko>

<http://vinkkiverkko.ning.com/>

<https://onlineitk.wordpress.com/>

<https://avokurssi.wordpress.com/>

<http://blog.lemill.net/fi/>

http://fi.wikiversity.org/wiki/Vapaiden_ja_avointen_oppiresurssien_tuottaminen

Tietotaitotalkoot

<https://sites.google.com/site/tietotaitotalkoot/>

<http://www.slideshare.net/Tietotaitotalkoot>

<http://www.tietotaitotalkoot.fi/>

<https://www.facebook.com/pages/Tietotaitotalkoot/306336556055650?fref=nf>

<http://issuu.com/tietotaitotalkoot>

<https://www.youtube.com/user/T3talkoot/videos>

<http://bambuser.com/channel/Tietotaitotalkoot>

Open Zone - Avoimen oppimisen ja aktiivisen kansalaisuuden lähikirjastovyöhyke

<http://vimeo.com/9016594>

<http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162854.pdf>

Avara museo -kehittyvä oppimisympäristö aikuisille

<http://avaramuseo.blogspot.fi/>

<http://www.museoliitto.fi/avaramuseo>

<https://www.facebook.com/avaramuseo>

Kiravo -Kirjasto avoimena oppimisympäristönä

<http://kiravoprojekti.kirjastot.fi/>

Verkko haltuun! Nätet i besittning!

<https://verkkohaltuun.wordpress.com/>

<http://www.verkkohaltuun.fi/>

Sápmi Miehtá -Saamenkielen ja -kulttuurin virtuaalinen kehittämis- ja oppimisympäristöhanke

<https://sapiemiehta.wordpress.com/>

http://www.sogsakk.fi/virtuaalikoulu/index.php?option=com_content&view=article&id=27&Itemid=62

<http://www.sogsakk.fi/virtuaalivinkit/>

Mobiilisti

<http://www.mobiilisti.com/>

<http://mobiilisti.blogspot.fi/>

<http://avomobiilit.blogspot.fi/>

<https://sites.google.com/site/mobiililaluonnollisesti/>

<http://mobiilioppija.wikispaces.com/home>

<http://www.slideshare.net/JohannaSalmia>

<https://sites.google.com/site/mobiilioppiminen/>

<https://twitter.com/mobiilistihanke>

<https://www.facebook.com/Mobiilisti>

<https://www.facebook.com/mobiilikesakoulu>

https://www.linkedin.com/groups/Mobiilioppimisen-verkosto-4648618?trk=myg_ugrp_ovr

<http://www.mobiilikesakoulu.com/>

<https://www.youtube.com/user/mobiilistihanke/videos>

<https://www.youtube.com/user/msummer2014>

<https://sites.google.com/site/mobiilityopajat/>

Aistien -avoimia oppimisympäristöjä kehittämässä

<https://www.laurea.fi/hankkeet/aistien>

<http://aistien.blogspot.fi/>

<http://www.aistienmenetelma.net/>

AVO2 -avoimuudesta voimaa oppimisverkostoihin

<http://www.avoinvirta.fi/>

<http://www.eoppimiskeskus.fi/avo2>

<http://wiki.eoppimiskeskus.fi/display/AVOkoulutukset/AVO+koulutusmateriaalit%2C+aineistoja+ja+tapahtumia>

<https://www.facebook.com/AVOhanke>

<https://www.youtube.com/user/eOppimiskeskus/videos>

<https://sites.google.com/site/someopaste/>

<http://toimikas.blogspot.fi/>

<https://ilmioppi.wordpress.com/>

<https://sites.google.com/site/ilmiopas/>

<https://twitter.com/ilmioppi>

<https://www.facebook.com/groups/Toimikkaankonehuone/>

<http://www.scoop.it/t/ilmioppi>

<http://www.mahdollista.fi/>

<https://www.facebook.com/kansalaisyhteiskunta>

<https://www.yammer.com/nettikansa/>

<http://bambuser.com/channel/nettikansa>
<https://avoimestitutkien.wordpress.com/>
<http://kolmiulotteisetymparistot.blogspot.fi/>
[http://fi.wikibooks.org/wiki/Viisautta virtuaalimaailmoihin ja lis%C3%A4ttyyn todellisuuteen](http://fi.wikibooks.org/wiki/Viisautta_virtuaalimaailmoihin_ ja_lis%C3%A4ttyyn_todellisuuteen)
<http://sometu.ning.com/group/lisatty-todellisuus>
https://groups.diigo.com/group/AVO2_3DM
<http://3dmblogi.wordpress.com/>

Osaavat verkostot -Kirjasto avointen oppimisympäristöjen kehittäjänä

<http://www.kirjastot.fi/fi/tapahtumapankki/>
<https://www.youtube.com/watch?v=XByH00OgkVY>

AKTIIVI Plus

<http://some.lappia.fi/blogs/aktiiviplus/>
<http://www.slideshare.net/AKTIIVI/presentations>
<https://instagram.com/aktiivi/>
<https://www.facebook.com/aktiivi>
<https://www.youtube.com/user/AktiiviHanke/videos>

AYVOT -Avoin yhteisöllinen virtuaalinen oppimisympäristö

<http://amk.fi/ayvot.html>
http://www.slideshare.net/digma_virtuaali-amk
<https://moodle.amk.fi/>
<https://moodle.amk.fi/course/index.php?categoryid=2>

Lähellä kaupungissa

<https://www.facebook.com/kaupungissa>
<http://www.lahellakaupungissa.fi/>
<https://www.youtube.com/watch?v=dwkr6x8VSlg>

Työne -Työelämä oppimisympäristönä

<http://www.eoppimiskeskus.fi/projektit/p%C3%A4%C3%A4tetyneet-hankkeet/tyyne>
<http://wiki.eoppimiskeskus.fi/pages/viewpage.action?pageId=7635204>
<https://delicious.com/search/tyyne>
<https://www.facebook.com/groups/TYYNE/>
<https://plus.google.com/communities/109932198386964294619>
https://www.youtube.com/playlist?list=PLq4V7f2fpSRAiRh_A7KDvJVKEgGAA9m4Q

Jatkoselvitys ESR-rakennerahoitteisten hankkeiden portaaliselvitykselle

<http://www.eoppimiskeskus.fi/projektit/p%C3%A4%C3%A4tetyneet-hankkeet/jesper>
<http://www.eoppimiskeskus.fi/tietopalvelut/seoppi/julkaistut-artikkelit/item/363-jesper-ss%C3%A4-kehitettiin-hanke%C3%A4yt%C3%A4nt%C3%B6j%C3%A4>
<https://www.facebook.com/groups/rakennerahastokehittajientori/>

Järjestöt lähidemokratian tukena, verkostoitumis- ja oppimisympäristö

<http://ok-opintokeskus.fi/ESR>
<http://osallistu.blogspot.fi/>
<https://www.facebook.com/osallistujavaikuta>
<http://www.osallistu.fi/>
<https://www.youtube.com/user/osallistu>

KOPPI -Kansalaistoiminnan keskuskeskukset avoimina oppimisympäristöinä

<http://www.humak.fi/kumppaneille/humakin-hankkeet/menneet-hankkeet/>

Humanistisen ja kasvatustieteiden pienten työpaikkojen ammattilaisten eMentorointi – esiselitys, eMessi -vertaisuutta verkossa

<https://kyvyt.fi/user/mrajalin/emessi-online>

<http://www.humak.fi/kumppaneille/humakin-hankkeet/menneet-hankkeet/>

https://twitter.com/eMessi_hanke

<https://www.facebook.com/pages/eMessi/327926247317901>

Pihatto - Pilvipalvelut hajautetun työympäristön työhuoneena ja oppimisympäristönä

<http://some.lappia.fi/blogs/pihatto/>

Yhteisillä vesillä -tiedosta toimintavalmiutta vesien hoitoon ja kunnostukseen

http://www.pyhajarvi-instituutti.fi/default10.asp?active_page_id=189

<http://yhteisillavesilla.blogspot.fi/>

YHTEYS -Yhdessä tekemisen yhteisöt

<http://yhdessatekemisenyhteisot.blogspot.fi/>

<https://www.facebook.com/YhdessaTekemisenYhteisot>

ALY - Avoin Luova Yhteisö (OCA - Open Community Approach)

<https://sites.google.com/a/luovapaja.com/avoin-luova-yhteisoe---aly/home>

<https://sites.google.com/site/puimurisivusto/3d--puimuri>

<https://www.youtube.com/watch?v=g1SQOxvzjTw>